

[Právní rozhledy 6/2023, s. 208]

KRITIKA PŘEVZETÍ VÍDEŇSKÉ PAUŠÁLNÍ ZÚČTOVACÍ TEZE PŘI VYPOŘÁDÁNÍ SYNALLAGMATICKÝCH SMLUV. KOMENTÁŘ K ROZSUDKU NS SP. ZN. 23 CDO 1311/2022

Mgr. Viktor Kolmačka, Olomouc¹

I. Úvod

Rozsudkem z 16. 8. 2022, sp. zn. **23 Cdo 1311/2022**,² se Nejvyšší soud pod vlivem české komentářové literatury³ přihlásil k názoru, že při vypořádání synallagmatických smluv v důsledku odstoupení od smlouvy si strany podle pravidel o bezdůvodném obohacení neposkytují náhradu za užívání vzájemně přijatých plnění, byla-li tato plnění poskytnuta současně. Ustanovení **§ 3002** odst. 2 ObčZ se proto neuplatní. V předmětné věci se kupující (žalobkyně) domáhala vrácení kupní ceny, protože platně a účinně odstoupila od kupní smlouvy z důvodu vady dodaného nákladního automobilu. Prodávající (žalovaná) cestou obrany uplatnila protinárok v podobě náhrady za užívání předmětného vozu, přičemž jej vyčíslila prostřednictvím jeho amortizace.

Cílem předkládaného příspěvku je vyjádřit nesouhlas se závěrem, k němuž dovolací soud v předmětné věci dospěl. Především je však třeba upozornit na mechanické přebírání názoru rakouského Nejvyššího soudního dvora (OGH) prezentovaného v ustálené právní větě pod označením RS0010214.⁴ Zásadní nedostatek rozhodnutí (a před ním české komentářové literatury) spočívá v tom, že se vůbec nezaobírá tím, v jakém rozsahu sám OGH tuto judikaturu aplikuje, natož aby věnovalo pozornost tomu, jak se k této rozhodovací praxi staví domácí (rakouská) nauka. Rozhodnutí (a před ním sama česká komentářová literatura) pak ani necituje žádné ustanovení českého **občanského zákoníku**, o něž by bylo možné zahraniční přístup opřít, ale spokojuje se s pouhým „komparativním argumentem“.

Je vzbuzován dojem, že se přebírá řešení, jehož správnost dokládá konstantní judikatura OGH. Opak je však pravdou, neboť tento přístup, jenž si v rakouské doktríně právem vysloužil nálepku „paušální zúčtovací teze“ (*Pauschalverrechnungstheze*)⁵ a je terčem kritiky již déle než 20 let,⁶ i sám OGH aplikuje omezeně v typových případech (zejména u koupi nemovité věci; viz III). Paušální zúčtovací tezi označuje velká část aktuální rakouské literatury za právně dogmaticky⁷ neudržitelné řešení, které zřídkakdy vede

ke správnému výsledku.⁸ Část doktríny je dokonce výslovně odmítá akceptovat jen proto, že by bylo v právní praxi „účelné“.⁹

II. Potřeba vypořádání náhrady za užívání vzájemných plnění u synallagmatických smluv

Poskytnou-li si strany vzájemná plnění v rámci synallagmatické smlouvy, ačkoliv právní důvod, na základě něhož tak činily, trpí vadou,¹⁰ případně zcela absentuje (zdánlivost), nebo ve fázi realizace smlouvy nastane porušení smluvní povinnosti, pro které jedna ze stran od smlouvy odstoupí (např. podstatná vada předmětu plnění, příp. jiné porušení smluvní povinnosti aj.), měly by být majetkové dispozice, jakož i výhody z nich nabyté, vypořádány podle pravidel o bezdůvodném obohacení.¹¹ Každá ze stran přijetím plnění (a poskytnutím protiplnění) sledovala určitý plán, jehož se nepodařilo dosáhnout, ať již z důvodu vady ve fázi uzavření smlouvy (zákon jej neuznává, nebo jej neuzná k námitce jedné ze stran), či ve fázi její realizace.

U kupní smlouvy (cílového závazku směřujícího ke směně majetkových hodnot) může kupující předmět koupě urgentně potřebovat ke své podnikatelské činnosti, případně může spekulovat na jeho prodej za vyšší cenu. Naproti tomu prodávající může přijatou peněžní částku využít k opatření jiné věci, kterou nezbytně potřebuje, a ušetřit tak náklady za úvěr, jež by byl jinak nucen vynaložit, aby si opatřil disponibilní prostředky, nebo hodlá nabytý kapitál prozatím jen deponovat na (spořicí) účtu, případně jej využít k vhodné (dlouhodobé) investici.

Z popsaného je patrné, že příjemce plnění (peněžního či věcného) může brát plody a užítky v různé intenzitě, a není ani vyloučeno, že se jeho prospěch může blížit nulové hodnotě (např. spekulativní koupě se v důsledku vývoje trhu ukáže prodělečnou). V závislosti na charakteru plnění může (ale nemusí) následné užívání vést k jeho postupné konzumaci, nebo ojedinele naopak k nárůstu jeho hodnoty. Rozsah výhod může ovlivňovat též funkčnost přijatého plnění (např. automobil má poškozený motor a nelze s ním jezdit), ale také nemusí (např. vada spočívající v tom, že automobil měl být nehavarovaný).¹² Na tomto místě se sluší připomenout základní myšlenku práva bezdůvodného obohacení, které zásadně směřuje k *odčerpání skutečného obohacení* (nikoliv k náhradě majetkového úbytku věřitele-ochuzeného), *jež se obohacenému dostalo*.^{13, 14} Proto skutečná míra užívání plnění, které obohacený přijal, předurčuje rozsah bezdůvodného obohacení, jež má být následně vydáno. Jiný rozsah – z hlediska užívání předmětu plnění – by měl logicky vydat tedy kupující automobilu, který si jej opatřil jako tzv. rezervní (též náhradní),¹⁵ ten, který jej denně užíval při výkonu své podnikatelské činnosti (např. provozovatel tzv. autopůjčovny jej hodlá nabízet svým zákazníkům za účelem krátkodobých nájmu), či ten, kdo spekuloval na prodej za vyšší cenu (tzv.

překupník). Odlišná míra obohacení získaného užíváním může nastat též u kupní ceny zinkasované prodávajícím. Je nabíledni, že zúčtovací teze (nikoliv náhodou označovaná jako paušální) je příliš zjednodušujícím mechanismem, který dané rozdíly vůbec nezohledňuje.

Ať již je paušální zúčtovací teze pro soudní řízení jakkoliv „sympatická“, protože odnímá soudům povinnost zaobírat se složitým dokazováním užívání plnění a protiplnění a komplikovaným výpočtem jejich náhrady, ale automaticky (paušálně) tyto výhody oboustranně nepřiznává (jejich vzájemné saldo je nulové), pak přehlíží, že je v rozporu se základním východiskem práva bezdůvodného obohacení a nezřídka též s reálným stavem věci, na niž je aplikována. Užívání věci, které zákon příjemci plnění neumožňuje (právní důvod sám o sobě je vadný, nebo strany od smlouvy odstoupí a mají se vypořádat tak, jako by smlouva nebyla uzavřena), musí být korektním způsobem vypořádáno tak, aby žádná ze stran nebyla obohacena na úkor druhé.

III. „Paušální zúčtovací teze“ v judikatuře OGH

OGH v rozhodnutí z 15. 1. 1987, sp. zn. 7 Ob 672/86,¹⁶ obecně judikoval, že oboustranné užítky a plody se nemají vypořádávat, protože se oboustranně zúčtují (započítávají). Výjimky (podle OGH) existují u bezúplatných plnění, při plnění napřed, u zjevně nespravedlivých výsledků a u nepoctivého příjemce plnění.¹⁷

Předestřený závěr se ustálil v tuto judikatorní právní větu pod č. RS0010214:

„U kondicí z plnění ze synallagmatických smluv, u nichž strany zpravidla vycházejí z přijetí ekvivalence oboustranných plnění, je třeba odmítnout povinnost poctivého držitele vydat plody a užítky získané po vzniku synallagmatického vztahu. Poctivý příjemce kupní ceny z nejistě účinné smlouvy si smí po odpadnutí právního důvodu ponechat úroky, pokud i kupujícímu šel v mezidobí ku prospěchu užitek, pokládáný za ekvivalentní, z předmětu koupě.“¹⁸

Cit. rozsudek sp. zn. 7 Ob 672/86 řešil vypořádání kupní smlouvy uzavřené v r. 1974, jejímž předmětem byl pozemek. Žalobce (kupující) hodlal daný pozemek nabýt kvůli zachování výhledu. Kupní smlouva byla uzavřena pod rozvazovací podmínkou, která spočívala v udělení souhlasu tzv. pozemkovou komisí (*Grundverkehrsmission*). Poté, co již kupující zajištění výhledu nepotřeboval, se v r. 1983 rozhodl předmětný pozemek prodat, a proto podal u jmenované komise žádost o udělení souhlasu, který však byl odmítnut. Bylo zjištěno, že souhlas by nebyl udělen ani při uzavření smlouvy (tj. již v r.

1974). Kupující (žalobce) požadoval po prodávajícím (žalovaném) vedle vrácení kupní ceny jednak a) její zhodnocení, jednak b) ušetřené úroky, které by prodávající jinak musel zaplatit bance, jestliže by si od ní vzal úvěr na částku odpovídající kupní ceně.

Paušální zúčtovací tezi odmítl OGH nárok kupujícího v rozsahu uvedeném pod písm. a) a b). Bankovní úroky, jež prodávající ušetřil, byly přiznány kupujícímu od okamžiku, kdy se stal prodávající nepoctivým držitelem kupní ceny [tj. od okamžiku doručení žaloby o vrácení kupní ceny podle § 338 ABGB¹⁹ (srov. § 995 větu první ObčZ)].

Pro paušální zúčtovací tezi předestřel OGH dva zásadní argumenty:²⁰ 1. strany vycházejí zpravidla z ekvivalenceoboustranných plnění, 2. poctivý držitel není povinen vydat plody a užitky podle § 330 ABGB.²¹ Naposledy cit. ustanovení má takřka doslovný pendant v § 996 odst. 2 ObčZ.

Konečně se sluší zdůraznit, že judikatura OGH nikoliv náhodou aplikuje paušální zúčtovací tezi u koupě nemovité věci,²² jejichž užívání nevede takřka k žádnému opotřebení, jež by snižovalo jejich hodnotu.

IV. Paušální zúčtovací tezi OGH neaplikuje u odstoupení od smlouvy z důvodu vady

OGH vychází z paušální zúčtovací teze omezeně. Neaplikuje ji tehdy, vypořádává-li se smluvní vztah poté, co bylo odstoupeno od smlouvy pro vadu předmětu plnění. Ve své novější judikatuře, která se vztahuje přímo k vypořádání koupě automobilu, pro jehož vady kupující od smlouvy odstoupil, ²³ staví OGH naopak na tom, že kupující je povinen poskytnout náhradu za užívání věci za dobu, co ji používal. ²⁴

Příkladem lze poukázat na rozhodnutí ze 4. 7. 2007, sp. zn. 2 Ob 95/06v, kde se OGH zabýval mj. též náhradou za užívání při odstoupení od smlouvy uzavřené mezi podnikateli ²⁵ o koupi automobilu, který se ukázal jako vadný. S odkazem na svou judikaturu OGH připomněl, že ten, komu se podaří prosadit nárok na odstoupení od smlouvy, musí podle § 877 ABGB vrátit vše, co obdržel ze smlouvy ke své výhodě. Uživatel musí poskytnout přiměřenou úplatu za opatřený užitek,²⁶ přičemž poctivý uživatel musí přitom nahradit onu výhodu, která mu podle jeho subjektivních poměrů vznikla.²⁷ K výpočtu výše náhrady odkázal na svou rozhodovací praxi,²⁸ v níž uvedl, že se nemá vycházet z obvyklého nájemného v daném místě, nýbrž z nákladu, který by kupující byl býval musel vynaložit, aby získal k užívání rovnocenný osobní automobil koupí a následným prodejem.

V. Nesprávnost „paušální zúčtovací teze“

V předchozí části bylo poukázáno na to, že NS se dovolal judikatury OGH tam, kde se vůbec neuplatňuje. Nyní je však třeba formulovat zásadní námitky, proti nimž není paušální zúčtovací teze rozhodně imunní.

U vadného plnění, které zakládá právo na odstoupení od smlouvy, neplatí základní argument rovnocennosti plnění, jímž se paušální zúčtovací teze odůvodňuje (viz III), z povahy věci. Je-li plnění vadné, jde o poruchu subjektivní ekvivalence,²⁹ přičemž vada, kvůli níž kupující posléze od smlouvy odstupuje, se nezřídka odráží též v omezené funkčnosti předmětu plnění (srov. § 1923 větu druhou ObčZ, která pojí právo odstoupit od smlouvy s neodstranitelnou vadou, pro kterou „nelze předmět plnění řádně užívat“). Již proto nemůže platit teze, že plnění jsou pro strany rovnocenná (jakož i jejich užívání), jestliže jedno z nich je omezeně funkční, a poskytuje tak novému vlastníku omezenější užitek, než poskytovat má. Dodal-li by prodávající nepojízdný automobil, resp. automobil, který musel kupující opakovaně dávat do servisu (po tu dobu jej nemohl užívat), pak přeci užívání takového vozu neodpovídá rozsahu užívání, jaký by kupující z automobilu měl, kdyby s ním mohl jezdit tak, jak smluvní dohoda předpokládala.

Rovněž je třeba si uvědomit, že hodnota automobilu (zejména nového) ztrácí užíváním silně na hodnotě. Jde o spotřební zboží, které se užíváním postupně konzumuje. Proávající, jenž obdrží automobil po roce jeho užívání, jej již stěží s úspěchem nabídne jinému zájemci za cenu, která by odpovídala hodnotě automobilu před tímto užíváním. Naproti tomu kupující obdrží plnou „nominálně“ neponíženou kupní cenu bez přihlídnutí k tomu, zda její hodnota byla vlivem inflace či deflace dotčena. Amortizace vozu, stejně jako i pokles (nebo naopak nárůst) hodnoty peněz jsou veličiny naprosto různorodé, a proto automatické nulové saldo, k němuž paušální zúčtovací teze vede, představuje hrubé zjednodušení, které jen vlivem náhody může vést ke spravedlivému vyrovnání vzájemných užitků. Výhody plynoucí z užívání spotřebního zboží zřídka odpovídají těm, které plynou z kupní ceny, již musel kupující zaplatit. Není tedy náhodou, že paušální zúčtovací teze byla vytvořena v poměrech koupě nemovitých věcí (viz výše cit. řadu rozhodnutí OGH), které opotřebením nepodléhají. Naproti tomu u věcí, jejichž užívání snižuje silně jejich hodnotu (zejména automobily), se paušální zúčtovací teze pokládá za nespravedlivou.³⁰

Paušální zúčtovací teze vychází z premisy, že užívání vzájemných plnění, která si strany poskytly na základě synallagmatické smlouvy, pokládají strany za rovnocenně hodnotné. Takové odůvodnění u cílových závazků však představuje ničím nepodloženou fikci; sub II bylo vylíčeno, že takové tvrzení se mnohdy může zcela míjet s realitou. Samotná premisa by tedy měla být spíše odmítnuta, protože u kupní smlouvy (cílového závazku) se představa stran o ekvivalenci nemusí vůbec koncentrovat na rovnocennost výhod v podobě užívání (*sic!*), ale na poměr hodnot primárního plnění a protiplnění. Jen zřídka platí teze, že kupující je ochoten věc koupit, protože z ní bude brát ekvivalentně

hodnotné užitky či plody v období od přijetí plnění až do okamžiku vypořádání, jako by mu přinesly samotné peněžní prostředky, jež přenechává jako úplatu; totéž platí v obráceném gardu z perspektivy prodávajícího.³¹ Pokud si kupující hodlá opatřit věc z důvodu spekulace, aby ji prodal za vyšší cenu, pak je výchozí teze o ekvivalenci užívání v období, kdy věc nebyla ještě prodána, zjevně lichá, neboť užívání je pro takového kupujícího (než uzavře navazující výhodnou smlouvu) irelevantní.³²

Proti paušální tezi se sluší dále namítnout, že subjektivní ekvivalence stran o hodnotě plnění sama o sobě nemá vypovídající hodnotu o ekvivalenci užitků a plodů, které strany budou z plnění a protiplnění brát. Literatura přiléhavě poukazuje na to, že tam, kde se subjektivní ekvivalence rozchází s objektivní ekvivalencí (typicky výhodná koupě, nebo výhodný prodej), existují též rozdílné možnosti užívání plnění a protiplnění. Paušální zúčtovací teze v těchto případech zcela selhává.³³

Paušální zúčtovací tezi je třeba vytknout, že se protíví jiným normám obsaženým v **občanském zákoníku**. Ustanovení § 2135 odst. 1 věta druhá ObčZ stanoví pravidla při vypořádání stran kupní smlouvy uzavřené s výhradou zpětné koupě. Podle cit. ustanovení platí, že požádá-li prodávající kupujícího, aby mu převedl předmět koupě zpět, vzniká kupujícímu povinnost jej převést. Strany se vypořádají tak, že kupující vrátí předmět koupě v nezhoršeném stavu a prodávající kupujícímu zase kupní cenu; „*tím jsou vyrovnány i užitky z peněz a plody z věci snad vytěžené*“. Podle cit. ustanovení si tedy strany užitky a plody vzájemně nenahrazují. Toto pravidlo ale předpokládá 1. platnou a účinnou smlouvu, 2. která je uzavřena pod podmínkou.³⁴ Dispozitivní pravidlo o vypořádání obsažené v § 2135 odst. 1 větě druhé ObčZ předvídá vůli stran, že neujednají-li jinak, pak patrně má pro ně kupní cena a předmět koupě rovnocenný užitek (v opačném případě by muselo upravovat složitý, obtížně abstraktně vyjádřitelný mechanismus výpočtu pro všechny případy).³⁵ Cit. ustanovení ale nelze aplikovat analogicky na případy 1. neplatných (zdánlivých) kupních smluv, či 2. smluv, které zanikly odstoupením od smlouvy v důsledku porušení smluvní povinnosti. Základního předpokladu analogie v podobě „hodnotově obdobné (srovnatelné) situace“ se zde totiž nedostává. Oproti sjednané výhradě zpětného prodeje tu strany vůbec nepočítají s tím, že účinky právního jednání jsou nejisté (že koupě může být ještě zvrácena). Právě naopak platí, že jejich společná vůle nebyla buď vůbec platně sjednána [právní řád ji (podmíněně) neuznává], nebo v důsledku porušení smluvní povinnosti vzniklo druhé straně právo odstoupit od smlouvy, které využila. „Smluvní program“ se tedy odehrál jinak, než se očekávalo. Smluvní strany tudíž ani nebyly nuceny vést úvahu o rovnocennosti užívání předmětu koupě a kupní ceny pro případ, budou-li si muset plnění vrátit. Právě proto musí být cestou argumentu *a contrario* dovozováno, že se pravidlo o automatickém zúčtování obsažené v § 2135 odst. 1 větě druhé ObčZ nemůže v případě neplatných smluv a smluv, které zanikly odstoupením od smlouvy pro porušení smluvní povinnosti, prosadit *per analogiam*.³⁶

Paušální zúčtovací tezi nelze podepřít ani ustanovením § 996 odst. 2 ObčZ, o což se oproti OGH ani česká literatura a NS ve zde komentovaném rozhodnutí nepokoušejí. Podle cit. ustanovení platí, že poctivému držiteli náleží všechny plody věci, jakmile se oddělí, přičemž jeho jsou také všechny již vybrané užitky, které za držby dospěly. Uvedené pravidlo se aplikuje ve vztahu vlastník-držitel při třístranném vypořádání. Nedopadá však na vypořádání vzájemných smluv, kde vlastník vystupuje jako převodce a poctivý držitel jako nabyvatel.³⁷ Tento závěr se podává z § 999 ObčZ, který stanoví, že ani poctivý držitel se nemůže domáhat, aby mu byla nahrazena cena, za kterou na sebe věc převedl. Jestliže vlastník věci uplatní vůči poctivému držiteli prosaditelný vindikační nárok podle § 1040 odst. 1 ObčZ, držitel se nemůže proti vlastníkovi bránit námitkou vrácení (resp. nahrazení) kupní ceny, za kterou jeho věc nabyl. Jako vyrovnávací pravidlo takto citelného zásahu do právního postavení poctivého držitele proto zákon v § 996 odst. 2 ObčZ stanoví, že vlastník věci nemůže požadovat vydání užitků (resp. jejich náhradu) po poctivém držiteli. Ustanovení § 996 odst. 2 ObčZ se tedy v případě vypořádání synallagmatických smluv mezi jejich účastníky nepoužije. Pravidla obsažená v § 996 a násl. ObčZ nejsou tedy zjevně koncipována na synallagmatické smlouvy, neboť nerespektují myšlenku podmínkového synallagma³⁸ vyjádřenou ve „vadné“ obligační smlouvě.

VI. Závěr

Na základě výše obsažené argumentace se tedy nepřítakává převzetí paušální zúčtovací teze OGH vyjádřené v právní větě pod č. RS0010214. NS se pod vlivem české literatury v rozsudku sp. zn. 23 Cdo 1311/2022 dovolal zahraniční judikatury tam, kde se nepoužívá. Služba právněkomparativní metody, která nepochybně nezanedbatelným způsobem přispívá rozvoji české doktríny a právní praxe, se zde pohříchu stala službou medvědí. Opomenuta byla nejen závažná kritika paušální zúčtovací teze, ale především nebyla věnována pozornost tomu, zda ustanovení českého občanského zákoníku vůbec zvolený přístup připouští.

Z narativní části obsažené v rozsudku sp. zn. 23 Cdo 1311/2022 plyne, že vydání náhrady za užívání se domáhala toliko žalovaná (prodávající), přičemž rozsah vyčíslila formou amortizace vozu. Naproti tomu žalobkyně (kupující) vydání bezdůvodného obohacení v podobě náhrady za užívání kupní ceny vůbec nepožadovala. Dle zde zastávaného názoru nepřicházelo (s ohledem na uplatněné hmotněprávní nároky) vzájemné saldo náhrad za užívání vůbec do úvahy. Soud se naopak měl zabývat rozsahem užívání nákladního automobilu, a to do doby odstoupení, jak bylo vymezeno v žalobě. Na *margo* se poznamenává, že prodávajícímu pochopitelně náleží i nárok z bezdůvodného obohacení za skutečné užívání předmětu koupě po odstoupení, jestliže jej kupující vskutku užíval; tento nárok však dle informací obsažených v rozsudku sp. zn. 23 Cdo 1311/2022

byl tvrzen opožděně až v dovolacím řízení. Zde uvedený závěr koresponduje s rozhodovací praxí OGH.³⁹

Poznámky pod čarou:

- 1 Autor je asistentem soudce Nejvyššího soudu a doktorandem katedry soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty UP v Olomouci. Za připomínky a podněty k obsahu předkládaného textu děkuje kolegovi Mgr. Bc. Luboši Brimovi.
- 2 Publikován též v časopise *Ius Focus* pod č. 11/2022.
- 3 Viz *Petrov, J.* in *Hulmák, M. (red.) Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014*, s. 1982, § 3002, marg. č. 18; na něj s odkazem *Melzer, F., Csach, K.* in *Melzer, F., Tégl, P. (red.) Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IX. § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 1530, § 3002, marg. č. 64; taktéž na něj s odkazem *Sedláček, D.* in *Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. (red.) Občanský zákoník. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, § 3002*, marg. č. 6.*
- 4 Rozhodnutí pod uvedenou zkratkou, jakož i rozhodnutí OGH zde dále uvedená, viz na www.ris.bka.gv.at.
- 5 Viz zde dále cit. rakouskou literaturu.
- 6 Základní východiska kritiky uceleně formuloval *Kerschner, F.* Rückabwicklung gegenseitiger Verträge. *Juristische Blätter*, 2001, č. 12, s. 762 a násl.
- 7 Právní dogmatikou se rozumí právně-vědecká disciplína označovaná též jako jurisprudence, která cestou korektního (předem vyargumentovaného) metodologického postupu dovozuje z *lex lata* obecně platné závěry využitelné při řešení právních problémů, s nimiž se dennodenně potýká právní praxe; v podrobnostech jen *Larenz, K., Canaris, C.* *Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3., nově přeprac. vyd. Berlin-Heidelberg: Springer-Verlag, 1995, s. 45 a násl.* V českých poměrech bývá tento pojem nepochopitelně pranýřován těmi, jimž jeho podstata ve skutečnosti naprosto uniká.
- 8 Viz *Kerschner, F.* in *Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A. (red.) ABGB: §§ 1431 bis 1437. 3. Aufl. des von Heinrich Klang begründeten Kommentars zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch. Wien: Verlag Österreich, 2018, § 1431, marg. č. 52; *Wendehorst, Ch.* Leistungskondition und Rückabwicklung von gegenseitiger Verträgen, in *Apathy, P., Bollenberger, R., Bydlinski, P., Iro, G., Karner, E., Karollus, M. (red.)* Festschrift für Helmut Koziol zum 70. Geburtstag. Wien: Jan Sramek Verlag, 2010, s. 444; *Kodek, G. E.* in *Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A. (red.) ABGB: §§ 285 bis 352. 3. Aufl. des von Heinrich Klang begründeten Kommentars zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch. Wien: Verlag Österreich, 2011, § 330, marg. č. 20; *Welser, R., Zöchling-Jud, B.* Bürgerliches Recht II. 14. vyd. Wien: Manz, 2015, marg. č. 1769; *Anzenberger, P.* in *Kodek, G. E., Schwimann, M. (red.)* *Praxiskommentar. Band 3. § 285_530 ABGB* und Notwegegesetz. 5., nově přeprac. vyd. Wien: LexisNexis, 2020, § 330, marg. č. 9.**
- 9 V podrobnostech viz *Kerschner, F.*, op. cit. sub 6, s. 763.
- 10

- Zejména jde o absolutní neplatnost (duševní porucha jednajícího, porušení zákonného zákazu, dobrých mravů nebo veřejného pořádku), relativní neplatnost, které se oprávněná strana dovolá, zapříčiněné omylem, bezprávnou výhrůžkou. Shodný následek by měl platit i v případě neúměrného zkrácení (*laesio enormis*), jehož se zkrácená strana dovolá.
- 11 Zde se ponechává stranou, zda v případě odstoupení od smlouvy se § 2991 a násl. aplikují přímo, nebo *per analogiam*. Tuto otázku je třeba rozhodnout podle toho, zda odstoupení od smlouvy má obligační a věcněprávní účinky *ex tunc*, nebo pouze obligační účinky *ex nunc*. Pro její komplikovanost jí zde však není věnována pozornost.
- 12 Připomeňme, že podle aktuální (zde však nehodnocené) české rozhodovací praxe může jít i o právně relevantní omyl (srov. rozsudek NS z 19. 4. 2022, sp. zn. [23 Cdo 2042/2020](#)).
- 13 Viz *Koppensteiner, H., Kramer, E. A.* Ungerechtfertigte Bereicherung. 2. nově přeprac. vyd. New York-Berlin: Walter de Gruyter & Co, 1988, s. 2 a násl., 110 a násl.; *Bydlinski, F.* System und Prinzipien des Privatrechts. Nachdruck. Wien: Verlag Österreich, 2013, s. 233 a násl., 279 a násl.
- 14 Ustanovení o bezdůvodném obohacení při vypořádání odstoupení od smlouvy nejsou koncipována tak, že by rozlišovala mezi tím, zda kupující věděl o vadě předmětu plnění, když jej používal, nebo nikoliv. Do těchto pravidel nelze „vtisknout“ přitom ani myšlenku, že prodávající za užívání nic nedostane, protože sám porušil smluvní povinnost vadným plněním. Tento právem kritizovaný přístup se vyskytuje ve spotřebitelském právu, jehož kořeny lze najít v rozsudku SDEU ze 17. 4. 2008, [C-404/06](#), *Quelle*, a není vhodné jej rozšiřovat (viz též pozn. pod čarou č. 28). Případnou újmu, kterou kupujícímu způsobil prodávající, lze řešit toliko za podmínek nároku na náhradu škody podle [§ 2913 ObčZ](#).
- 15 Typicky přepravní společnosti mají rezervní automobily, aby mohly vykryt případné havarované nebo defektní vozy nacházející se v servisu.
- 16 Uveřejněné pod č. 60/6 ve Sbírce rozhodnutí OGH (*Entscheidungen des österreichischen Obersten Gerichtshofes in Zivilsachen*, někdy jen *Sammlung Zivilsachen* – „SZ“).
- 17 Viz přehled výjimek in *Kerschner, F.*, op. cit. sub 6, s. 759.
- 18 Originální znění: „Bei der Kondiktion von Leistungen aus gegenseitigen Verträgen, bei denen die Parteien regelmäßig von der Annahme einer Äquivalenz der beiderseitigen Leistungen ausgehen, ist eine Verpflichtung des redlichen Besitzers, die nach der Herstellung des Austauschverhältnisses bezogenen Früchte und Nutzungen herauszugeben, zu verneinen. Der redliche Empfänger des Kaufpreises aus einem schwebend unwirksamen Vertrag darf nach dem Wegfall des Rechtsgrundes die Zinsen behalten, wenn auch der Käufer in der Zwischenzeit in den als äquivalent angesehenen Genuss der Kaufsache gekommen ist.“
- 19 Srov. [§ 995](#) větu první ObčZ, jehož pendantem je [§ 338 ABGB](#) ve znění účinném od 1. 1. 1812: „*I poctivý držitel, je-li soudcovským výrokem odsouzen ku vrácení věci, buď pokládán v příčině náhrady užitků a škody, jakož i v příčině nákladu od okamžiku doručení mu žaloby za nepoctivého držitele; ručí však za náhodu, která by věc u vlastníka nestihla, jen tehdy, když navrácení věci protáhl svévolnou právní rozepří.*“
- 20 Tyto argumenty popisuje F. Kerschner, když představuje paušální zúčtovací tezi OGH in *Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A. (red.) ABGB*: §§ 1431 bis 1437, op. cit. sub 8, § 1431, marg. č. 51.

- 21 § 330 ABGB ve znění účinném od 1. 1. 1812: *„Pochtivému držiteli náležejí všechny plody věci, jakmile byly od věci odděleny; jeho jsou také všechny jiné již vybrané užítky, pokud za jeho klidné držby již dospěly.“*
- 22 Viz rozhodnutí OGH z 12. 11. 1987, sp. zn. 7 Ob 669/87; z 18. 9. 1991, sp. zn. 1 Ob 687/90; z 27. 10. 1994, sp. zn. 6 Ob 503/94; z 22. 4. 1998, sp. zn. 7 Ob 69/98; z 29. 9. 1998, sp. zn. 5 Ob 231/98a. Všechna tato rozhodnutí jsou rozebrána a analyzována in *Kerschner, F.*, op. cit. sub 6, s. 759–761.
- 23 Povinnost poskytnout náhradu za užívání automobilu při vypořádání kupní smlouvy, od které kupující pro jeho vadnost oprávněně odstoupil, dokládá rozhodnutí OGH z 27. 2. 2014, sp. zn. 8 Ob 74/13k.
- 24 Opačně však starší rozhodnutí sp. zn. 7 Ob 573/88, jež se ale týkalo zrušení smlouvy na základě *laesio enormis*.
- 25 Ve vztazích B2C se nemůže uvedený závěr prosadit z důvodu rozhodovací praxe SDEU. Viz rozsudek SDEU *Quelle*, cit. sub 14. Judikatura lucemburského soudu totiž dospěla k závěru, že podnikatel nemůže po spotřebiteli požadovat náhradu za užívání předmětu koupě, který byl v rozporu s kupní smlouvou.
- 26 Viz právní větu pod č. RS0019850.
- 27 Právní věty pod č. RS0019883 [T10]; RS0020150 [T1]; rozhodnutí sp. zn. 4 Ob 286/04v.
- 28 Viz rozhodnutí OGH z 10. 9. 1985, sp. zn. 5 Ob 575/85, které se týkalo také osobního automobilu.
- 29 Viz jen (nevyjímaje tam cit. lit.) *Kolmačka, V.* Přiměřené snížení ceny jako prostředek nápravy narušené subjektivní ekvivalence. *Právní rozhledy*, 2021, č. 13–14, s. 457–468, sub II.
- 30 Takto *Kodek, G. E.* in *Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A. (red.) ABGB*: §§ 285 bis 352, op. cit. sub 8, § 330, marg. č. 20. Výslovně pak s dalšími odkazy na rakouskou literaturu *Anzenberger, P.* in *Kodek, G. E., Schwimann, M. (red.)*, op. cit. sub 8, § 330, marg. č. 9: *„Die von der Rechtsprechung angenommene ‚Pauschalverrechnung‘ mag in manchen Fallkonstellationen zu befriedigenden Ergebnissen führen, in anderen Situationen (das Schriftum nennt hier etwa Kauf von Kraftfahrzeugen, die eben häufig einer starken gebrauchsbedingten Wertminderung unterliegen) wird das Ergebnis – aufgrund mangelnder Gleichwertigkeit der Bereicherung – aber durchaus unbillig sein.“*
- 31 Viz již *Bydlinski, F.* System und Prinzipien des Privatrechts. Nachdruck. Wien: Verlag Österreich, 2013, s. 289, pozn. pod čarou č. 312: *„Möglicherweise waren ja die beiderseitigen Leistungen nicht gerade auf die Gebrauchsvorteile und Früchte einer bestimmten Zeitspanne (zwischen Leistung und Rückabwicklung), sondern vor allem im Hinblick auf die primären Leistungsgegenstände selbst (etwa auf darin liegende, erst in der späteren Zukunft zu realisierende Gewinnchancen) von den Kontrahenten als gleichwertig beurteilt.“*
- 32 Viz též *Kerschner, F.*, op. cit. sub 6, s. 762.
- 33 Viz tamtéž.
- 34 Sluší se upozornit, že existuje celá řada názorů, jakou právní povahu má právo zpětné koupě, a sice zda jde o rozvazovací podmínku původní kupní smlouvy, smlouvu o smlouvě budoucí, výhradu odstoupení od smlouvy, smluvní přímus, opci, smlouvu o zpětném prodeji pod odkládací podmínkou, nebo založení utvářecího práva (v české literatuře označovaného též jako kreační oprávnění nebo kompetence) prodávajícímu. K přehledu s jednotlivými odkazy na tyto koncepce viz *Mader, P.* in *Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A. (red.) ABGB*: §§ 1045 bis 1089. 3. Aufl. des von Heinrich Klang begründeten Kommentars zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch. Wien: Verlag Österreich, 2019, § 1068, marg. č. 3. Tento příspěvek žádnou koncepci neprosazuje.

- 35 Zde dispozitivní právo významně šetří transakční náklady. Je třeba si uvědomit, že zákonodárce předkládá v dispozitivním právu abstraktní vybalancovaná pravidla pro co největší množství případů. Ustanovení § 2135 odst. 1 věty druhé ObčZ v tomto ohledu představuje jakousi „domněnku vůle stran o vypořádání“.
- 36 Ustanovení § 2135 odst. 1 věty druhé má pendant v § 1068 ABGB: „Právo prodanou věc zase vyplatiti nazývá se právem zpětné koupě. Bylo-li toto právo prodavači vůbec a bez bližšího určení poskytnuto, vrátí jedna strana koupenou věc v nezhoršeném stavu, druhá strana však trhovou cenu, a obapolné užítky mezitím z peněz a věci docílené se vzájemně vyrovnávají. Rakouská literatura na toto ustanovení obdobně poukazuje při vyvracení paušální zúčtovací teze.“
Viz Kerschner, F. in Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A. (red.) ABGB: §§ 1431 bis 1437, op. cit. sub 8, § 1431, marg. č. 52.
- 37 Shodně též rakouská nauka. Viz jen tamtéž, § 1437, marg. č. 10 a násl.; shodně též Anzenberger, P. in Kodek, G. E., Schwimann, M. (red.), op. cit. sub 8, § 330, marg. č. 8; Kerschner, F., op. cit. sub 6, s. 763.
- 38 Podmínkové synallagma zajišťuje závislost obou vzájemných plnění při realizaci a vypořádání smlouvy. Synallagma se zde projevuje tím, že porucha při plnění jedné strany má mít účinky na povinnost druhé strany k plnění, a proto má být zamezeno tomu, že jedna strana musí plnit, aniž sama obdrží protiplnění. Srov. Emmerich, V. in Krüger, W. (red.) Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band III. Schuldrecht – Allgemeiner Teil II. 9. vyd. München: C. H. Beck, 2022, Vor § 320, marg. č. 15.
- 39 Viz již cit. rozsudek sp. zn. 8 Ob 74/13k, jenž se zabýval obdobnými otázkami.